

Gospodarstwa opiekuńcze elementem rolnictwa społecznego

Gospodarstwa opiekuńcze - łączenie działalności rolniczej z opieką nad osobami wymagającymi wsparcia. Z uwagi na specyfikę działalności ta forma gospodarowania wpisuje się w funkcjonowanie rolnictwa społecznego.

Gospodarstwa opiekuńcze to forma wsparcia w zakresie opieki i integracji społecznej realizowana w ramach gospodarstwa prowadzącego działalność rolniczą.

Rolnictwo społeczne – pojęcie nowe, prawie nieznanne w Polsce, mimo że w Europie rozwija się na obszarach wiejskich od końca XX w. Według Opinii Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego, rolnictwo społeczne jest innowacyjnym działaniem, które łączy dwie koncepcje: rolnictwo wielofunkcyjne i usługi społeczne w zakresie opieki zdrowotnej na poziomie lokalnym. Rolnictwo społeczne określane jest również mianem rolnictwo dla zdrowia „farming for health”, rolnictwo opiekuńcze „care farming”, zielona opieka „green care” lub zielone terapie „green therapies”. Pojęcia te odnoszą się do różnorodnych działań w sferze opieki, reintegracji społecznej czy osób w trudnym położeniu, które przyczyniają się do poprawy stanu zdrowia i włączenia społecznego osób znajdujących się w trudnej sytuacji.

Mimo, że działania wchodzące w zakres rolnictwa społecznego są bardzo zróżnicowane, zawsze mają dwa wspólne elementy:

- a. działania prowadzone są w gospodarstwie rolnym
- b. są skierowane do osób mających tymczasowo lub stale szczególne potrzeby, w tym pedagogiczne.

Zatem naturalne zasoby gospodarstwa rolnego są wykorzystywane do poprawy stanu zdrowia lub samopoczucia osób o szczególnych potrzebach.

W ramach funkcji społecznych gospodarstwo rolne może realizować zadania w zakresie:

- reedukacji i resocjalizacji,
- terapii,
- integracji na rynku pracy i włączenia społecznego,
- działań pedagogicznych,
- usług opiekuńczych.

Z dotychczasowych badań naukowych wynika, że uczestnictwo w pracach fizycznych, które umożliwia gospodarstwo rolne wpływa pozytywnie na poprawę samopoczucia i przywraca równowagę „skołatanej duszy” i ciała (redukcja poziomu stresu, zmęczenia, napięcia). Z punktu widzenia rolnika, prowadzenie działalności społecznej w swoim gospodarstwie jest źródłem dodatkowego dochodu. W ujęciu globalnym - rozwój rolnictwa społecznego może przyczynić się do rozwoju innowacyjnych działań i to zarówno w sektorze rolnym, jak i służbie zdrowia, edukacji i sektorze społecznym.

Rolnictwo społeczne w Europie funkcjonuje w różnych formach organizacyjnych. Są to prywatne gospodarstwa rolne zarządzane przez indywidualnego przedsiębiorcę, któremu rolnictwo społeczne umożliwia dywersyfikację źródeł dochodu równoległe do prowadzenia normalnej produkcji przeznaczonej na rynek. Poza tym są to przedsiębiorstwa lub spółdzielnie socjalne, stowarzyszenia i fundacje, czyli organizacje niekomercyjne. W poszczególnych krajach różne są też sposoby finansowania tej działalności.

Kto może prowadzić gospodarstwo opiekuńcze?

Analizując definicję zacytowaną na wstępie artykułu, musi być to rolnik lub domownik. Póki co nasze krajowe uwarunkowania prawne ograniczają możliwość łączenia działalności rolniczej ze świadczeniem usług opiekuńczych. Wobec tego gospodarstwo opiekuńcze może być prowadzone w formie działalności gospodarczej lub w formie podmiotu ekonomii społecznej (stowarzyszenie, fundacja, spółdzielnia socjalna).

Kto może korzystać z usług gospodarstwa opiekuńczego?

Z usług mogą korzystać wszystkie osoby wymagające wsparcia, w tym m. in.:

- seniorzy,
- osoby niepełnosprawne,
- osoby walczące z uzależnieniami,
- osoby chorujące psychicznie,
- osoby wymagające reintegracji społecznej,
- dzieci o specjalnych potrzebach edukacyjnych, również tzw. „trudna młodzież”.

Biorąc pod uwagę zakładanie gospodarstw opiekuńczych na bazie gospodarstw agroturystycznych oferta w początkowym okresie funkcjonowania mogłaby być skierowana do osób starszych (tzn. po 60 roku życia nieaktywnych zawodowo lub niesamodzielnych).

Rodzinny dom pomocy.

Gospodarstwa opiekuńcze dla osób starszych mogą funkcjonować na zasadach rodzinnego domu pomocy. Jest to forma usług opiekuńczych i bytowych świadczonych całodobowo przez osobę fizyczną lub organizację pożytku publicznego dla nie mniej niż 3 i nie więcej niż 8 zamieszkujących wspólnie osób wymagających z powodu wieku lub niepełnosprawności wsparcia w tej formie. Usługi świadczone są w jednorodzinym budynku mieszkalnym.

W domu prowadzonym przez osobę fizyczną usługi opiekuńcze i bytowe świadczone są bezpośrednio przez nią, natomiast w domach prowadzonych przez organizację pożytku publicznego realizuje je osoba kierująca domem, która jednocześnie w nim zamieszkuje.

Wymogiem koniecznym jest decyzja administracyjna wydawana przez kierownika ośrodka pomocy społecznej. Pobyt w domu jest odpłatny do wysokości poniesionych miesięcznych wydatków ustalonych w umowie dotyczącej prowadzenia domu pomiędzy gminą a prowadzącym dom. Przy ustalaniu opłaty stosuje się przepisy analogiczne, jak w domach pomocy społecznej. Wysokość miesięcznej opłaty również określana jest w drodze decyzji.

W szczególnie uzasadnionych przypadkach osoby mogą być na czas określony zwolnione częściowo lub całkowicie z ponoszenia opłat.

Działalność gospodarcza w zakresie placówki zapewniającej całodobową opiekę.

Działalność gospodarcza w zakresie prowadzenia placówki zapewniającej całodobową opiekę osobom niepełnosprawnym, przewlekle chorym lub osobom w podeszłym wieku wymaga zezwolenia wojewody właściwego ze względu na położenie placówki, po uprzednich oględzinach domu przez przedstawiciela wojewody dotyczących warunków i standardów ustawowych. Skierowanie do placówki całodobowej prowadzonej w ramach działalności gospodarczej nie jest wymagane. Opłaty ponosi mieszkaniec placówki.

O czym należy pamiętać podejmując decyzję o prowadzeniu placówki opiekuńczej?

Dom i oferta musi być dostosowana do stanu zdrowia i potrzeb seniorów, a usługi poprzedzone dogłębną diagnozą potrzeb jednostki, pozwalającą na optymalne dopasowanie usług do potrzeb.

Rolnictwo społeczne wpisuje się w rozwój obszarów wiejskich, ponieważ umożliwia rolnikom dywersyfikację dochodów, a to oznacza tworzenie nowych miejsc pracy i przedłużenie sezonu turystycznego na bazie gospodarstwa rolnego. Pomysł utworzenia gospodarstw opiekuńczych na bazie już istniejących gospodarstw agroturystycznych jest szansą połączenia infrastruktury, mieszkalnictwa, rynku pracy, zdrowia, edukacji i pracy socjalnej. Gospodarstwa opiekuńcze mogą zaoferować nową formę rehabilitacji i integracji poprzez udział w wykonywaniu prostych czynności przy opiece nad zwierzętami, uprawie ogródka, wspólnego wykonywania różnych prac ręcznych itp.

Systematycznie rosnąca populacja osób w wieku emerytalnym w kraju wymusza nowy zakres uregulowań prawnych w zakresie opieki. Obiecujący kierunek dodatkowej działalności pozarolniczej wymaga jednak na chwilę obecną szeroko zakrojonych działań systemowych.

Do niniejszego artykułu wykorzystano materiały promujące projekt funkcjonowania gospodarstw opiekuńczych pn. „Gospodarstwa opiekuńcze budowanie sieci współpracy” opracowane przez CDR w Brwinowie Oddział w Krakowie.

Barbara Ditrich